

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

II. ÉVFOLYAM, 2012. KARÁCSONY HAVA

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (3) A NÉMETHY FÍVÉREK

A Múltidéző korábbi számaiban mind Némethy Miklós lipárti tanítóval, mind a nálánál hét évvel, fiatalabb öccsével, Némethy Béla festőművésszel foglalkoztunk már, hiszen mindketten megfordultak a faluban. Ezúttal kiegészítjük mindkettőjük képzőművészeti tevékenységét, az újabb ismeretek tükrében. Mivel sem szövegben, sem képekben nem szeretnénk ismétlésekre bocsátkozni, mindkét alkotó esetében bővíteni szeretnénk eddigi tudásunkat. Némethy Miklós lipárti korszakáról a szombathelyi Egyházmegyei Levéltárban sok új adat fellelhető, illetve Ambrózy Teréz memoárja is foglalkozik a személyével. Az utóbbiból az is kiderül, hogy áttételesen a Szalézi rend szombathelyi letelepítéséhez is köze volt, mivel Szabó Lőrinc szécsenyi plébános – aki mindig kiállt Némethy Miklós és felesége, Wlasich Matild lipárti tanítóskodása mellett – a tanító javaslatára hívta meg lelkigyakorlat tartására a lipárti templomba dr. Törnár Ede szalézi szerzetestanárt, aki úgyszintén Mártonhelyről származott, mint a Némethy fivérek. Az Ő prédikációját hallva határozta el Ambrózy Teréz, hogy letelepíti a Szaléziakat Szent Márton városába. Sajnos a lipárti iskolaszék és Lipárt község a plébános támogató javaslata ellenére sem tudta megszokni és megszeretni a kicsit különcnek tartott pedagógus-művész házaspárt, így

Szabó Lőrinc megpróbálta őket a kajdi iskolába áthelyezni, azonban ők inkább a Zala vármegyei Sárhidára távoztak. (1922. augusztus 24-én mondott le levélben a tanítói állásról szeptember 1-i hatállyal Némethy Miklós.) Ambrózy Teréz így festette le a családot: Mikor a kommunizmus hazánkban véget ért, Lipárt községben osztálytanítót kellett választani. A község egyhangúlag egy jó hangú kántort szeretett volna megválasztani, aki egy özvegynek fia volt s mindenképpen kitűnőnek ígérkezett. A választás vasárnap délután 1 órára volt kintűzve. Az nap Vasszécsenyben hallgattam szentmisét. 11 órakor jöttem hazafelé. Látom, hogy a tanítóval egy igénytelen külsejű (utazónak kinéző nő) utazóhoz hasonló nő és egy férfi sétál. Mikor elmegyek mellettük, megszólít a régi tanító: „Méltósága, van szerencsém bemutatni az új tanerőnket.” Én - nem tagadom - nem valami barátságosan néztem rájuk, mert bosszankodtam, hogyan jöhet ez a jól kiszemelt ismerős helyébe tanítónak. De csakhamar kiderült, hogy abba az időben jogot adtak a püspököknek, hogy az igazságtalanul állásukat veszített és a különböző megszállott területekről kiüldözött tanítókat az üresedésben levő állásokba elhelyezhessék. Ezzel a joggal élve küldte a püspök úr az említett tanítót Lipárt községbe. Pár hónap múlva ebben a községben misézett egy nagyon buzgó, de ismeretlen pap. Utána kérdik tőlem, hogy ki az, de nekem fogalmam sem volt róla. Akárhonnan pottyant is ide, de nekem is roppant buzgó papnak látszik - mondtam. Aznap délután találkoztam a lipárti régi és új tanítóval, akiknek a társaságába volt éppen az ismeretlen buzgó pap. A tanító rögtön bemutatja Dr. Törnár Ede szalézi áldozópapot. Ez a szalézi Don Bosco rendjéből? - no akkor már értem, hogy miért misézett és gyóntatott olyan szépen. Most látok először egyet Don Bosco rendjéből! Ez volt a továbbiak kezdete. Ettől kezdve ismételten felébredt bennem e jelmondat: „Da mihi animas, cetera tolle.” Ez tavasszal történt. 1921 nyarán látogatta meg bátyját Lipárton Némethy Béla festőművész, és festett három képet is

a lipárti templomról. (Ezek fényképét már közöltük.) Festészete és grafikai munkássága sok hasonlóságot mutat bátyjával. A tájképei szintén a Muravidéket idézik, grafikáiban is úgyszintén megtalálhatjuk a kicsit groteszk, pikareszk emberi alakokat. Feltételezhetően a „földi” Törnár Ede közbenjárására több könyvborítót is tervezett 1923-ban a magyar Szalézi Könyvkiadónak. Később együtt találhatjuk a testvérpárt a zalai művésztelepen, majd Némethy Béla festészete egyre urbánusabb témák felé fordult. Mártonhely és Lipárt furcsa kapcsolatához még egy kiegészítés: Szok Iván festőművésznek, községünk díszpolgárának, anyai nagyapja, Czipott Géza evangélikus lelkész, szintén Mártonhely szülőtte volt. (Képek: Némethy Miklós Fegyverszünet grafikája, Dombos táj patakkal -, Mosás a patakban -, Úton hazafelé festményei. Némethy Béla festőművész, Horgoló nő-, Asszonyok a patakparton festményei, Bosco János Élete-, Szalézi Szt. Ferenc élete könyvborítói.)

VASSZÉCSENY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (11)

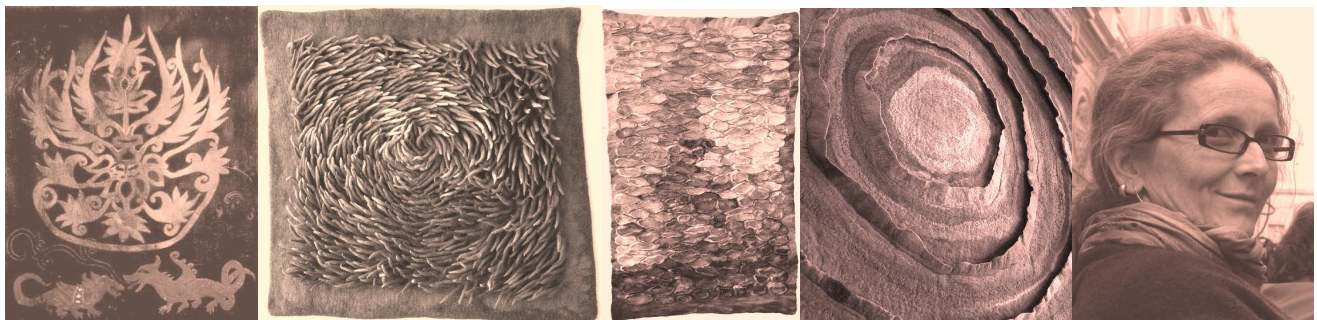
Tóth Livia munkásságának a bemutatásával már túlléptük a 10. részt a helyi képzőművészeti életünk rovatban, ami egyértelműen azt jelzi, hogy a település ebből a szempontból „nagy hatalomnak” számít, ugyanakkor ezzel fordítottan arányosan szinte abszolút nem kap nyilvánosságot, elismertséget. Ez az életút is a helyi általános iskolában indult. Ezt követően Tóth Livia a Kanizsai Dorottya Gimnázium tanulójaként kezdett el egyre intenzívebben érdeklődni a képző-és iparművészetek iránt, párhuzamosan több művészeti szakkörre is járt a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban. Majd a Szombathelyi Tanárképző Főiskola rajz szakán folytatta tanulmányait, ám még a diploma előtt, azt félbeszakítva átiratkozott a Magyar Iparművészeti Főiskolára, ahol 1990-ben szerzett diplomát textilfalikép-szőnyegszövő szakon. Két évtized után ugyanitt a Hét Szabad Művészet doktorává avatták. Nagyon sok hazai és külföldi kiállítás, díj van mögötte, amit ezúttal nem

sorolunk fel. Már diplomaunkájában rátalált a nemezre, mint egyéni technikára, amit szinte tudományos alaposággal kutat, keresi a hagyományos és megújítható lehetőségeit, használja alapréteggként, textilaplikációként, háromdimenziós téri elemként és újabban már körplasztikaként is. Az ősi technika mellett számára ugyanolyan fontos a hagyományos, a Belső-Ázsiáig visszavezethető több ezer éves ornamentális-szimbolikus motívumkészlet, amiből doktori dolgozatát is írta. Ezen munkáival szinte egyedülálló életművet hozott létre a kortárs magyar textilművészetben, amire joggal lehet büszke a szülőfalu is. Tóth Livia művészete egyszerre kísérletező és egyszerre összegző, egyszerre tradicionális és egyszerre modern.

Talán még a Bartóki életmű, jelző is használható. Térkísérletei leginkább a világhírű lengyel textilművész, Magdaléna Abakanowichoz hasonlíthatók. Motívumkészletében egyfajta szkíta-hun-magyar kontinuitás figyelhető meg. Két műve is megtalálható a településen két közintézményünkben, az egyik a polgármesteri hivatalban (nagyon kevesek által látott helyen), a másik a Pungor Ernő Művelődési Házban függönnyel eltakarva, a Mátyás király meséiből ismert, van is meg nem

is módon. Veresegyházon, ahol Tóth Livia jelenleg él, munkái a legnagyobb megbecsülésben részesülnek, a település köztisztviselőinek ékességei, a város első ember, Pásztor Béla polgármester büszke arra, hogy ilyen kiváló művész él a településen. Hát igen, senki sem lehet próféta a saját hazájában. Tóth Livia egyébként a legnagyobb méretű nemez munkáit ma is Vasszécsényben készíti el. (Képek: Tóth Livia 14 évesen, vidéki témái ebből az időből – diófacák rajzai, Nemez-kő, Érted s ellened, Két táltos-palást, Szarvasos nemez, Sárkányos nemez, Dervistánc nemez, Élő organizmus nemez, Teremtés nemez, Tóth Livia fényképe.)

EGY KIS PECSÉTTÖRTÉNET (1)

Egy új sorozat indul a Múltidézőben, ami a település hivatalos (Szécsény és Lipárt politikai községek, illetve azok birtokosainak pecsétjeit, az itt található intézmények, kereskedelmi-gazdasági egységek pecsétjeit, valamint a hitéleti, egyesületi pecsétet fogja bemutatni. Milek az Árpád-kortól, Lipárt pedig az Anjou kortól volt Káptalan birtok egészen 1945-ig, így több időszakból is maradt fenn káptalan pecsét a dokumentumokon, ami a lipárti uradalom kialakulásától a II. világháborúig az utolsó számláig, máig fennmaradt, számuk több ezerre tehető, de lehet, hogy 10 ezer fölötti számról is beszélhetünk, mindmáig feldolgozatlanok. Szécsény esetében korábbi birtokosi pecsétet azért nem ismertek, mert a szombathelyi Smidt Múzeumban őrzött Ebergényi levéltár még mindig nem kutatható. Így csak mutatóba tudjuk hozni a XVII. század közepéről a szécsényi Hevennesy Borbála pecsétjét, a XVIII. század elejéről Schilson Mihály pecsétjét, majd a század közepéről Festetics Pál pecsétjét, ami egy olyan levélen található, amit a „szomszédnak” a káptalannak írt. Lipárt falu

első ismert pecsétje is ebből az időből való, a pecsétben található ekevas fölött háromágú leveles hajtás található Lipárt felirattal. A XIX. század közepétől ismert mindkét falurész pecsétje, a szécsényiében egy palmaággal övezett ekevasat láthatunk, körfelirata: Szécsényi község pecsétje Vasban, a lipártiében gyöngysorral keretezett pecsétmezőben, pálmalevelektől övezett ekevas látható Lipárt felirattal. A Vas Megyei Levéltárban őrzik ebből az időből egy lipárti pecsétnyomót, ami az előbb leírttól abban különbözik, hogy a gyöngysor helyett egy körvéssel zárja körbe az eke és a pálmalevél motívumot. A XIX. század végén, 1882-ben új pecsétet készített a két falu. Ezeket 1907-ig használták, ekkor Vas Vármegye feliratokkal egészítették ki azokat. A XIX. század végén Vasszécsénybe helyezik át Kajdrol a körjegyzőséget,

ennek körpecsétje, és az itt működő anyakönyvi körzet körpecsétje is ismert. Az utóbbiban látható először a koronás magyar állami címer. Az I. világháború után a körjegyzőség már új pecsétet használt, Vasszécsényi Körjegyző Hivatal felirattal. A Körjegyzőségnek egy iktatópecsétje is ismert a harmincas évek végéről. A negyvenes évek elején a Vasszécsényi Anyakönyvi Kerület körpecsétjén már a babérdíszes koronás magyar címer látható. Az ötvenes évek elején az anyakönyvi címerben már a

Rákosi címer helyezkedett el. A következő pecsétváltás 1956 után történt, 1957-től a rendszerváltásig a Kádár címer veszi át a központi szerepet a helyi tanács végreható bizottsága pecsétjében, aminek két változata is ismert, egy kisebb, és egy nagyobb címerű. A rendszerváltás után visszakérül a pecsétekbe a koronás magyar címer, mind a Kőrjegyzőségébe, mind a polgármester saját (!) pecsétjébe. Az utóbbi jelenségre eddig a történelem nem szolgáltatott példával, hiszen eddig egy pecsét, mindig egy faluközösséget, vagy birtokos-családot jelenített meg, a helyi közigazgatásban egy embernek soha nem volt eddig ilyen jogosítványa, legalább is faluhelyen nem. Helyhiány miatt a település rendszerváltás utáni, új, Ebergényi címeres pecsétje sajnos nem kerülhetett be. (Képek: A Vasvári Társaskáptalan XIV. századi pecsétje, Hevennessy Borbála pecsétje 1656-ból, Schilson Mihály pecsétje 1714-ből, Festetics Pál pecsétje 1764-ből, Lipárt falu pecsétje 1769-ből, a Székeskáptalan pecsétje 1789-ből, Szécsény pecsétje 1854-ből, lipárti pecsétek 1857-ből. Lipárt és Szécsény körpecsétjei 1898-ból, Lipárt és Vasszécsény körpecsétjei 1907-ből, a Vasszécsényi Kőrjegyzőség körpecsétje 1911-ből. Vasszécsényi Anyakönyvi Kerület körpecsétje 1914-ből, Vasszécsényi Kőrjegyzői Hivatal körpecsétje 1920-ból, Vasszécsényi Kőrjegyzőség pecsétje 1938-ból. Vasszécsény pecsét 1942-ből, Vasszécsényi Anyakönyvi Kerület körpecsétjei 1943-ból és 1953-ból, Vasszécsény Községi VB. körpecsétjei 1975-ből, Vasszécsény Polgármesterének körpecsétje 2003-ból.)

A MÚLTIDÉZŐ MŰHELYE

November 6-án mutatkozott be a Múltidéző a Savaria Múzeumban a Vasi Múzeumbarát Egyesület meghívására a „Rozsdafoltok” programsorozat keretében. Az érdeklődők, szerették volna megtudni, hogy jött létre a Múltidéző, mekkora az olvasótábora, milyen háttérbázissal rendelkezik stb. A Múltidéző egy vasszécsényi lokálpatrióta közösség, aminek egyenrangú tagja a településen élő-, és a közelbe- és távolba elszármazó egykori vasszécsényi polgár. Átvitt értelemben egy éteren átívelő digitális műhely, ahol jönnek-mennek a képi és szöveges információk. Törzstökéje persze több száz eredeti falutörténeti dokumentum, több száz ezzel kapcsolatos fotográfia, több ezer digitalizált falutörténeti dokumentum és ugyancsak több ezer digitális fotó. Ebből születnek a számok. A témákat részben az olvasók írják a visszajelzések alapján, illetve ők is állandóan küldenek újabb anyagokat, megírnak témákat. Az idei év egyik legkedveltebb témája a vértanú

papjaink életét feltáró sorozat volt. Azon belül is furcsa mód, a legtávolabbi kötelékekkel rendelkező Kovács Imre atya mártíromságát bemutató írásra jött a legtöbb visszajelzés, dokumentumküldemény, most ezekből közlünk, és azok közül is az utolsó képpel búcsúzunk el idén az olvasóktól. (Képek: Kovács Imre újmiséi szentképe, édesanyja temetése, ezüstmiséje, temetése, liturgikus tárgyai, karácsonyi üdvözlőlapja.)

A következő szám tartalmából: Művelődéstörténeti mozaikok (4) - A két Batthyányi, Vasszécsény a képzőművészetben (12), Abai Imre centenáriuma, Képek (1) Egy kis pecsét-történet (2)